

probleem bestaat ook bij het proefschrift. Wel is het proefschrift uitermate geschikt voor een ieder die wil weten hoe de vork nu echt in de steel zit ten opzichte van de verschillende stromingen binnen de bevindelijke gereformeerde gemeenten. Men moet dan wel door een taai boek heen zien te komen. Wie naast het proefschrift verder wil lezen over dit onderwerp wordt handig op weg geholpen met het artikel 'De 'rechterflank' van de gereformeerde gezindte. Een beknopt literatuuroverzicht' (7-13).

In de bundel geeft de auteur in verschillende artikelen de invloed van regionale politieke ontwikkelingen en de 'wereldse' cultuur weer op de vorming van de cultuur en ideologie van de bevindelijke gereformeerden. Verrassend genoeg leidde dit in het verleden bij verkiezingen niet automatisch tot een keuze voor de Staatkundig gereformeerde partij (SGP). Zo'n voorkeur was sterk afhankelijk van plaatselijke verhoudingen op religieus, maar ook op maatschappelijk gebied. De verschillende groeperingen en stromingen binnen de bevindelijke gereformeerden kwamen hierbij aan het licht. Het best schetst de auteur dit in het artikel 'Politiek op het eiland Tholen in de periode 1945-1971. Een verkenning aangaande de relatie tussen isolement, localisme en principiële stellingname in een snel veranderende samenleving' (40-57).

Sinds de jaren zeventig begonnen de orthodoxen onder de bevindelijke gereformeerden zich steeds meer binnen een eigen reformatorische zuil terug te trekken. De SGP speelde daarbij een belangrijke rol. In twee artikelen van de bundel gaat de auteur in op deze actuele ontwikkelingen, die in zijn proefschrift niet besproken worden. In 'Het gevaar van het hellend vlak' (109-115) verklaart de auteur het feit dat er geen vrouwen in de SGP worden toegelaten uit de wens zich meer naar inzichten uit de bijbel te richten. Volgens hem stemt ook een aanzienlijk deel van de vrouwen hiermee in. In 'Misverstanden omtrent de bruiloftszaal. De persistentie van de rechterflank van de gereformeerde gezindte in verleden en toekomst' (129-145) geeft de auteur duidelijk zijn eigen visie op deze ontwikkelingen. Hij vindt dat de bevindelijke gereformeerden binnen de SGP hun isolement moeten doorbreken en niet teveel de nadruk leggen op de dogmatiek. Ook over tradities moet men niet teveel theoretiseren, maar hen plaatsen in de juiste historische kaders. Zo plaatst de auteur de strijd tussen de verschillende stromingen binnen de bevindelijke gereformeerden op verhelderende wijze in een groter verband: als een strijd tussen gematigden en orthodoxen; een treffen dat zich in de christelijke wereld binnen verschillende kerkverbanden, op verschillende tijden, en in verschillende plaatsen heeft voorgedaan. De bevindelijke gereformeerden vormen daarop geen uitzondering.

M. van Kuik

A. van Liempt, *Een mooi woord voor oorlog. Ruzie, roddel en achterdocht op weg naar de Indonesië-oorlog* (Den Haag: Sdu uitgeverij Koninginnegracht, 1994, 291 blz., f34,90, ISBN 90 12 06701 4).

In *Een mooi woord voor oorlog* behandelt Ad van Liempt, hoofdredacteur van het NOS-televisieprogramma NOVA, de Nederlandse besluitvorming tijdens de twee maanden die voorafgingen aan de eerste politionele actie van de zomer van 1947. Hij richt de aandacht daarbij met name op de rol van de Nederlandse ministerraad, de commissie-generaal, alsmede op de kring rond landvoogd Van Mook en de Nederlands-Indische militaire top. Van Liempt schetst, zoals in de ondertitel van zijn boek wordt aangekondigd, een wereld(je) van achterdocht, gekonkel en misverstand. Uitgangspunt van zijn beoordeling is de steeds aanwezige veronderstelling dat een compromis met de leiding van de Republiek mogelijk was, en ook voor het

grijpen lag. Misverstanden, moedwil en fouten aan Nederlandse kant stonden dat compromis in de weg. Bij zijn reconstructie maakt Van Liempt gebruik van een grote hoeveelheid archiefmateriaal, met name van een flink aantal persoonlijke collecties. Het boek bevat geen notenaparaat, maar wel een uitgebreide archief-technische verantwoording.

Inzet van de door Van Liempt beschreven meningsverschillen met de Republiek was in deze fase vooral de interim-regeling die aan de soevereiniteitsoverdracht vooraf zou moeten gaan. Meest overstreden onderdeel van die interim-regeling was de 'gendarmieriekwestie', met name de vraag wie gedurende de interim-periode de zeggenschap zou hebben over de door de Republiek gecontroleerde gebieden van Java en Sumatra. Van Liempt komt al snel tot de conclusie dat aan Nederlandse kant, op enkele uitzonderingen na, een sterke neiging bestond op een militaire confrontatie aan te sturen. Krachtige voorstanders van een militaire oplossing waren de KVP, en vooral de militaire top in Nederlands-Indië. De uitzonderingen waren enkele PvdA-bewindslieden, de weifelende commissie-generaal-voorzitter Willem Schermerhom en de actieve secretaris van de commissie-generaal, Piet Sanders, voor wie de auteur een duidelijke sympathie aan de dag legt. Het is overigens vooral onderdruk van de Verenigde Staten en van de Britten dat het al niet eerder tot oorlog komt. Het uitstel is tijdelijk; uiteindelijk barst in juli 1947 de eerste politionele actie los.

Van Liempt concentreert zich bij zijn analyse sterk op het gedrag van een beperkt aantal direct betrokkenen. Dat maakt het boek interessant. De misverstanden, het vaak gehaaide gedrag van sommige voorstanders van geweld (zoals de ontslagdreiging van generaal S. H. Spoor), de achterdocht (tot en met spionage in eigen kring), de misverstanden en het elkaar kruisende Haags-Indische telegramverkeer, dit alles geeft een boeiend en levendig beeld van de besluitvorming die aan de eerste politionele actie vooraf ging. Hoewel een conclusie ontbreekt, is duidelijk dat de auteur geen hoge dunk heeft van de meeste spelers die hij ten tonele voert.

De kracht van het boek, namelijk de concentratie op de rol van enkele personen, is tegelijk de zwakte van Van Liempts boek. De context, waartegen de Indonesische kwestie zich afspeelde, ontbreekt volledig. Mede daarom zal degene, die J. J. P. de Jongs *Diplomatie of strijd* en/of J. Banks *Katholieken en de Indonesische revolutie* kent, geen nieuwe aspecten van de Indonesische kwestie krijgen gepresenteerd. Het is jammer dat Van Liempt in het geheel niet op de bestaande literatuur ingaat, met name om duidelijk te maken waar zijn benadering het werk van anderen amendeert of bekritiseert.

Van Liempt reduceert de besluitvorming gedurende de maanden mei tot juli tot de vraag, oorlog of geen oorlog. Er wordt nauwelijks gerept over de financiële drijfveren van 'Operatie Product', terwijl in het algemeen wordt aangenomen dat die van groot belang zijn geweest. Is Van Liempt het daar niet mee eens? Of heeft hij daaromtrent gewoon geen materiaal gevonden in de archieven en dagboeken die hij heeft doorgenomen? Waarom een beperkte actie, en niet doorstoten naar Djokja? Ook die vraag komt slechts incidenteel aan de orde. Een systematische beschouwing over de rol van de Republiek, en van andere mogendheden, wordt niet gepresenteerd. Deze lacunes maken *Een mooi woord voor oorlog* een interessant, zeker vlot geschreven boek, dat evenwel weinig toevoegt aan de bestaande literatuur.

D. Hellema

H. Vossen, *Mater Amabilis en Pater Fortis onder vuur. Van katholieke levensscholen naar vormingswerk 1947-1974* (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 1994; Amsterdam: SUA, 1994, 314 blz., f48,50, ISBN 90 6222 273 0).